

«противовага» (сучас. противага); Олені Пчілці – «мистецтво», «переможець», «променистий»; Лесі Українці – «невідборонно»; І. Франкові – «недвижно», «невпинний», «отвір», «привид», «припис», «пречудовий», «проблиск», «прямовісно», «свідоцтво»; А. Кримському – «зміст» тощо.

Діячі української науки і культури по-різному ставилися до кованих слів: М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, Б. Грінченко були проти них, а І. Франко у статті «Михайло Петрович Старицький» захищав словотворчість письменника. Позитивно оцінював «кування» слів як один із засобів збагачення лексики української мови А. Кримський.

Зміна стану і статусу української мови наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. сприяла поживленню у ній словотвірних процесів. Це полягає, зокрема, у поповненні словотвірних типів новими похідними, в активізації певних семантичних розрядів лексики і твірних основ. У мові ЗМІ найвиразніше виявляється експресивна функція словотвору, тому знову поширилися «бійці за порожнечу», дії яких, хоч і спричинені іншими факторами, але також мають серйозний і ідентичний вплив на мову. Джерелом поповнення є передусім розмовний словотвір, а також okazionalnі лексичні новотвори.

Вплив глобальної мережі Інтернет спричинив формування таких похідних, як «інтернет-видання», «інтернет-ЗМІ», «інтернет-сайт», а нова технічна база – «сервер», «процесор», «піар», «принтер». Створюються неологізми й за родом діяльності: «програміст», «ділер», «брокер», «копірайтер», «іміджайзер».

Проаналізувавши неологізми двох епох як теоретично, тобто спираючись на вже досліджені відомості, так і на самостійно опрацьованих прикладах, що органічно впливали з кожної з епох, а отже достатньо відмінних за своїми ознаками, й, узагальнивши відомості, ми дійшли висновку, що неологізми протягом двох епох беруть активну участь у розвитку мови, але якщо в ХХ столітті намагалися вдосконалювати літературну мову, то у наступному переважає бажання осучаснення, тобто впровадження новітніх термінів. Визначальним є те, що було повернуто з пасивного словника такі неологізми ХХ століття як: світлина, гурт, мапа, часопис тощо.

Юхно А.
НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ ПРИЗВИЩ СТУДЕНТІВ ЯК ЗРІЗ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Мова не стоїть на місці та постійно змінюється, ось так влітку 2019 року відбулися зміни в правописі українських прізвищ. Більшість змін стосується

іноземних прізвищ, але й в правописі слов'янських відбулися зміни. Наприклад, прикметникові закінчення російських прізвищ передаються так: закінчення -ой передаємо через -ий: Донський, Крутий, Луговський, Трубецький, але Толстой.

А яка історія виникнення прізвищ? Не могли ж вони виникнути з порожнечі. У кожного сучасного прізвища є свої корені у давнині. А це означає, що історія виникнення кожного з наших прізвищ тісно пов'язана з історією нашого народу.

Прізвища за походженням можна поділити на такі групи: патронімічні, професіоналізми, топонімічні, етнімічні, утворені від індивідуальних ознак людини, побутові прізвища, метеорологічні, флоронімічні, анімалонічні, орнітонімічні. Кожна група особлива по своєму і завдячує винахідливості наших предків.

Первинною формою українських прізвищ стали прізвиська, багато років тому людей називали за характеристикою, за місцем проживання, за родом занять за їх ознаками. Дивовижно те, що було одне прізвисько, а скільки потім виникло прізвищ. Так, наприклад, хромала («кульгала» українською мовою) людина, то її і прозвали Хромий, а потім з часом це прізвисько переросло в прізвища Хромий, Хромих, Хроменко.

Осібні стоять українські прізвища козацького походження. У козаків, наприклад, давали прізвиська за зовнішністю, за досягненнями на битві. Полковник Максим Кривоніс отримав прізвисько Перебийніс за те, що у нього був кривий, перебитий ніс. Тарас Григорович Шевченко дуже вдало описав в поемі «Гайдамики» як в ті часи давали прізвища: «...А як тебе Зовуть? Я не знаю.» «Яремою». «А прізвище?» «Прізвища немає!» «Хіба байстрюк? Без прізвища – Запиши, Миколо, У реєстр. Нехай буде»...«Ні, погано!» «Ну, хіба Бідю? «І це не так. Стривай. Пиши Галайдою.»

З метою поглиблення знань про історичні коріння нашого народу мною було проведено дослідження в студентській групі щодо походження прізвищ. За виникненням прізвища однокореніків можна поділити на патронімічні (Юхно, Івченко, Луценко) професіоналізми (Шевченко, Крамаренко), індивідуальні ознаки людини (Кисла), метеорологічні (Листопад), флоронімічні (Вергун), анімалонічні (Сугак), побутові (Пунько). Таким чином можна здогадуватися, чим займалися наші предки, на що звертали увагу, що цінували.

Історичні згадки про прізвища можна знайти і в Інтернеті, зайти на сторінку і дізнатися, де найчастіше зустрічається ваше прізвище і навіть згадки прізвища у козацькому реєстрі. Ще можна дізнатися які прізвища схожі на ваше, та на якому місті воно знаходиться за поширеністю в Україні, наприклад, моє прізвище Юхно, не дуже поширене – на 2434-му місці.

Таким чином, ми можемо дійти висновку, що проаналізувавши походження прізвищ навіть невеликої групи українців, можна більше дізнатися

про історію свого народу, а знати походження свого прізвища, свого роду важливо для духовного збагачення кожної людини.

Яценко Я.
НТУ «ХП»

ПОЯВА УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Знайомство зі складом та історією прізвищ дає можливість знайти свої корені, розширює світогляд людини, адже прізвище може розповісти цілу легенду про наш рід, про наших пращурів.

Якщо зазирнути в історію, то прізвища з'явилися недавно, раніше людина мала лише ім'я. Так, з літописів ми знаємо про княгиню Ольгу, князів Олега, Ігоря, Святослава, дехто мав додаткове ім'я – характеристику на уславлення своїх чеснот: *Володимир Великий, Ярослав Мудрий*. Спочатку родові прізвища мали переважно багаті люди, які мали статки: бояри, купці, магнати та власники земель. А в XVII столітті, коли київський митрополит Петро Могила доручив парафіяльним священникам вести метрики народжених, одружених, померлих, то майже всі українці мали прізвища. Скарбниця, «асортимент» українських прізвищ – найрізноманітніший в Європі, хоча б тому, що вони мають найбільшу кількість способів утворення. І їх вивчення є дуже цінним для науки.

Українські прізвища найчастіше утворювались за такими принципами, а саме: від власного імені, назви ремесла, постійного заняття, місця проживання чи походження людини, певної індивідуальної ознаки. Залежно від регіону прізвище може закінчуватися на: **-енко** – Наддніпрянщина, Полтавщина, Слобожанщина, Запоріжжя; **-ів, -ишин** – Галичина; **-чук** – Волинь; **-ук, -юк** – Гуцульщина; **-ич** – Лемківщина; **-ович** – Закарпаття; **-ко** – Запоріжжя; **-ський, -цький** – такі закінчення прізвищ використовувались українськими й польськими шляхтичами в часи Речі Посполитої.

Особливої згадки заслуговують українські прізвища, утворені від назв тварин. Навмисне давали прізвиська, які походять від страшних і грізних тварин, яких боялися. Усе для того, щоб відвернути нечисту силу. Звідси й походять прізвища *Вовк, Ведмідь*. А якщо хотіли підкреслити розум чи хитрість, то називали *Сова, Лисиця*. Довгий час більша частина сьогоденної України була в складі Речі Посполитої. Цей історичний факт залишив свій відбиток і на процесі утворення прізвищ. Особливою популярністю користувалися прізвища у формі прикметників, які закінчувалися на **-ський** і **-цький**: *Петровський, Могилевський, Потоцький, Замойський*.

Особливо цікавими є козацькі прізвища, які діляться на дві групи: